دیمانه

- له کاتی نووسین تەواوی دنیا و دەورووبەرم لەبیر دەکەم!

- ئێمە هەرچین و له هەر کوێین پێویستە بونیاتنەر بین.

دوای ئەوەی بەتەلیفۆن پێوەندیم پێوەکرد و پێم ڕاگەیاند، که دەمەوێت دیمانەیەکت لەبابەت ڕۆشنبیریەوە لەگەڵدا بکەم، بە خۆشحاڵییەوە قەبووڵی کرد، بەڵام وتی:" دەبێ لەکاتی دیاریکراودا بێیت، چونکە من له مەوعیدا زۆر حەساسم". بەیانی پێش کاتژمێر یانزه گەیشتمە خزمەتی، کاتێ دەرگام کردەوە خەریکی نووسین بوو، زۆر بەرێزەوە پێشوازی لێ کردم، دوای کەمێک ڕوانین بۆ ڕوخسار و وردبوونەوە لەقسەکانی، زانیم لەبەردەم کەسێکی ئاساییدا دانەنیشتووم، بۆم دەرکەوت ئەو نووسەرێکی پڕ ئەزموون و رۆشنبیرێکی گەورەیە.

دیمانه حەیدەر عەبدوڵڵا

پرسیار: بۆچوونێک هەیە دەڵێ: هەمیشە دەبێ نووسینی نووسەران یاخیبوون دروست کات، ئەونووسینەی نەبێتە هەوێنی یاخیبوون شایانی خوێندنەوە نییە، لەژێر سێبەری ئەم بۆچوونە نووسەری باش دەبێ یاخی بێت، لێکدانەوەی جەنابت بۆ ئەم باسە چییە؟

وەڵام: نووسەر بۆچی یاخی بێت؟ من پێم وایە یاخیگەری لەدونیای ئەمڕۆدا باوی نەماوە، یاخیبوون ڕووخێنەرە نەک بونیاتنەر، بەردی بناغەی هەر بیروباوەڕ و فەلسەفەیەک یاخیبوونی تێکەوت وێران دەبێت، سێ هەزار ساڵە یاخین بەس نیە؟

وەرە منیش ناڕازیم، بەڵام با بەدوای بەدیلدا بگەڕێین، من ناڵێم لێی دانیشەو ڕەخنە مەگەرە، چونکە ئەمە بەئەندازەی یاخیبوون ڕووخێنەرە، هەر کۆمەڵگایەک ڕەخنەی تیادا نەبێت، مومکین

نییە سەرکەوێت، بەڵام وەرە با لەژێر باڵی واقیعدا وەدەر بێین و بەرەو ژیان بڕۆین، ژیربێژانە بیر بکەینەوە، عاقڵانە ڕەخنە بگرین، گەرنا هەروا دەبین کەهەین.

پێت وانەبێ ئێستا لەڕەوشێکی بەرزو باڵادا بین، نەخێر، ئێستا ئێمەی کورد لەبنبەستێکی فکری ئەدەبی داین، لەبنبەستێکی رۆشنبیری داین..تا ئەم کاتەی تیایداین دەستەپاچەین.

پرسیار: ئەو نووسەرەی بۆ خزمەتی ئایدۆلۆژیایێکی دیاریکراو بنووسێ، خۆی بچووک کردووتەوە، یاخود لە بنچینەدا نووسەرێکی فاشیلە. ئەمە تا چەند ڕاستە؟

وەڵام : من ناتوانم بەهیچ نووسەرێ بڵێم فاشیل، چونکە هەر نووسەرە و لەقۆناغێک دەست پێدەکات و خاوەن باوەڕ و فەلسەفەی تایبەتی خۆیەتی، بەئەندازەی بیرکردنەوەی خۆی سەرکەتن بۆ ئایندەی خۆی دادەنێت. خۆ ئەگەر بیرکردنەوەکەی لە ئاستی ماڵو شارەکەی بگوازێتەوە بۆ ئاستی میللەتەکەی و دواتر بۆ ئاستی جیهان و نێودەوڵەتی، ئەوە نووسەرێکی سەرکەوتووترە، لەسەر ئەم ئەساسە تۆ ناتوانی بە نووسەرێک بڵێیت فاشیل تەنها لەبەر ئەوەی پابەندی حیزب و ئایین و فەلسەفەیەک بووە، بەڵام دەتوانی بڵێی ئەمانە لە ئاستێکی تەنگ و تەسکدا کار دەکەن، دەبێ بزانن میللەت تەنها یەک حیزب نییە، یەک ئایین نییە، یەک فەلسەفە نییە، بەڵکوو بەدەیان بیر و فەلسەفەی جیاوازە، بەدەیان دەستە و حیزبی هەمەجۆرە.

پرسیار: زۆر دەبیستین ڕۆمان ئارەزووی شیعری کەم کردوەتەوە، ئەم سەردەمە لەجیاتی دیوانی شاعیران زمانی ڕۆمان پەرەی پێ دەدرێ، تۆ وەک ڕۆماننووسێک چۆن ئەمە ڕاڤە دەکەی؟

وەڵام: من وادەزانم ڕۆمان نەگەیوەتە ئەو ئاستەی شیعر پووچەڵکاتەوە، بەڵام شیعری ئەم قۆناغە خۆی فاشیلە، ئەمە ناکەوێتە سەر ڕۆمان. شیعری ئێستا لە قۆناغێکی پەککەوتووی ماندووی هیچایە، من ڕۆمانێکم لەم بارەوە هەیە بەناوی "هیچ" دەبێ بزانین شیعر مەفاهیمە، شیعر مەوزوعە. سەبارەت بە ئێمەی کورد شیعر لە قوڵایی مێژوومان هەڵقوڵاوە، بەڵام بەداخەوە ئێستا لە پەلەقاژەش کەوتووە، ساردوسڕ بێ مەوداو گڕ... دەتوانم بڵێم مردووی مردووە! ئێستا

جیاوازیی نێوان پەخشان و شیعری نوێ نەماوە، واتێکەڵاو بوون ئەستەمە مرۆڤ لێکیان جیابکاتەوە، لەوانەیە حیکمەت بێت بەڵام شیعر نییە.

شیرکۆ بێکەس و لەتیف هەڵمەت و ئەوانی دیکە گەر شاعیری گەورە بن ڕەنگە لەمن و تۆ گەورە تربن، بەڵام ئایا دەگەنە دامێنی مەحوی؟ دەگەنە کەواکەی نالی؟! هیچ شانازی نییە لەمن و تۆ گەورە تربن، هەرچەند لەوانەی بانگەشەی شاعیربوون لێدەدەن من لەتیف هەڵمەتم پێ لە هەموویان بەرزترە.

پرسیار: مەرجە ڕۆماننووس رۆڵی مێژوونووس ببینێ یاخود رۆماننووس لەنووسینی تێکستەکانی ئازادە؟

وەڵام: نەخێر مەرج نییە، رۆماننووس دەتوانێ رۆمانی مێژوویی بنووسێ، مێژوو بکاتە هەوێنی رۆمانەکەی، بەڵام مێژوونووس ناتوانێ وەک رۆماننووس بنووسێ، مێژوونووس زیاتر پەیوەستە بەسەرچاوە، ئالیەتی نووسینی جیایە، بەپێچەوانەوە رۆماننووس دەتوانێ بەزمانی مێژوو بنووسێ، بۆی هەیە دەسکاری دەقەکانی مێژوو بکات، هیچ کەس ناتوانێ بڵێ بۆچی وات کرد؟ بۆچی وات نەکرد؟

پرسیار: بە ڕەئی جەنابت رۆماننووسە کوردەکان تاچەند توانیویانە بە زمانێکی جیهانی ڕۆمان بنووسن؟ یاخود تاچەند لەنووسینی ڕۆمان سەرکەوتووبوون؟

خەسرۆجاف:گەرچی بەپێی مەعلوماتی من ئێمە لەم بارەو لەدواین، بەڵام ئەم هەوڵانەی رۆماننووسە کوردەکان جێگەی دڵخۆشین، مەپرسە کامیان باشە و کامیان خراپە، ئەمە هەوڵە بەدڵنیایی، لەقۆناغێکەوە بۆقۆناغێکی تر دەچێت، بۆنا؟ ئەمڕۆ یان سبەی رۆماننووسی باشمان تیا هەڵدەکەوێت.

پرسیار: تۆ لە نووسینی رۆمانەوە هاتووی بۆ نووسینی (دائرە المعارف- ئینسکلۆپیدیا) ئایا ئەمە بازدان نییە؟ یاخود دوورکەوتنەوە نییە بەمەودایەکی جیاواز؟

وەڵام: نا، من لەگەڵ بازدان نیم، بیرمە بەرگی یەکەمی (دائره المعارف) بیست و شەش ساڵ بەر لەئێستا نووسیوە، ئێستا گەیوەتە بیست بەرگ، هەندێکی چاپکراوە، هێندێکیشی لەژێرچاپە، پێم وانیە ئەمە بازدان بیت، لەوانەیە مۆدە نەبێ لەنێو ئێمە ڕۆماننووس مەوسووعە بنووسێ، من هاتووم زانیاری جیهانم به زمانی دایک بۆ حازرکردووی، وا نازانم رۆلێکی باش نەبینێ، بەسەر ئەمەشەوە خەریکی نووسینی رۆمانم، هەرچەند شێوازی نووسینی (ئینسکلۆپیدیا) و ڕۆمان لەیەکتر جیاوازن .

بابگەڕێینەوە سەربازدان من ماستەرم لەهەندەسە هەیە، ئەندازیاری میعماریم، لەگەڵ ئەمەشدا ڕۆمان دەنووسم، مەوسوعە دەنووسم، پەیکەردەتاشم، خۆ ئەمە تاپۆ نییە لەیەک شت خۆم گۆشەگیرکەم، رۆماننووسە گەورەکانی جیهان لە شەست ساڵییەوە رۆمانیان نووسیوە، ڕۆمانەکانیشیان ناسراوترین ڕۆمانن، ئەمە هیچ لەبەهای کارەکە کەم ناکاتەوە.

پرسیار: لە یەکێک لە چاوپێکەوتنەکانت دەڵێی بۆنی کتێب لە بۆنی ژن خۆشترە ئایا بەم وتەیە غەدرت لە ژن نەکردووە؟ یاخود ئەمە لە پای چی؟

وەڵام: ڕاستە نیوەی مرۆڤ مێیینەیە، بەڵام مرۆڤ ئازادە چۆن بیردەکاتەوە، ڕەنگە ئەمە دەقێکی ئەساسی نەبێ، ئەمە دوو کۆ دوو نییە بکاتە چوار. چەند خۆشە کاتێک دەچیە نێو کتێبخانەکەت یەک بەیەک تەماشایان دەکەی!! لەگەڵ هەر کتێبێک داستانێکت هەیە، کاتێک لێیان ورددەبیە ئەوسا بۆت دەردەکەوێت کتێب چ جیهانێکە! چ عشقێکە! لای من ئەگەر بۆنی پەڕەکانی کتێب لە بۆنی ژن خۆشتر نەبێ کەمتر نیە، ڕەنگە بەلای کەسێکی ترەوە وانەبێ، بەڵام من ئەمە بە هەقی خۆم دەزانم.

پرسیار: هەمووشتێکمان زۆرە خوێندنەوەمان کەمە، نەوەی ئێستا کەمتر بایەخ بەخوێندنەوە دەدات، زیاتر بەچەند شتێکی ڕووکارەوە خۆی سەرقاڵ کردووە، ئایە ئەمە جێگەی مەترسی نییە بۆ ئایندەی گەلەکەمان؟

وەڵام: من وادەزانم گەنجان زۆرتر دەخوێننەوە، گرفتەکە لەوەدایە نووسەر و ئەدیبانمان

ناخوێننەوە، ئەدیب هەیە من دەیناسم ناسراویشە بەداخەوە ساڵی یەک کتێبیش ناخوێنێتەوە، لەلایەکی تر سەدا هەشتای مەسئوول و لێپرسراونمان ئەسلەن هەرنازانن کتێب چییە!

ئەم نەخوێندنەوەیە هۆکاری خۆی لەپشتە، سەیری شەستەکان و حەفتاکان و هەشتاکان و هەتا نەوەدەکانیش بکە خوێندنەوە زۆر لەئێستا باشتربوو، شەستەکان خەڵک ماڵ بەماڵ دەگەڕا بۆ دەسکەوتنی کتێبێک، سرەیان لەسەردەگرت یەک بەدوای یەک دەیانخوێندەوە .لەمەگەڕێ چ کتێبێکیان دەخوێندەوە، چەپگەرا، مارکیسزم، ئایینی، گرنگ ئەوەیە ئەوان بەدوای خوێندنەوەدا وێڵ بوون، دابەزینی ئاستی خوێندنەوە لەم کاتەوە دەستی پێ کردووە کەژیان گۆڕا، مەسائیلی ئەلکترۆنی هاتە کایەوە، ئێستا تۆ لەماڵی خۆتا دانیشتووی لەشاشەی ئەنتەرنێتەوە پەیوەندی بەهەموو جیهانەوە دەبەستی، دەی چیت داوە لەکتێبی خەسرۆجاف! لە ڕاستیدا ئەمە کاریسەیە . جگە لە ئافاتەکانی کە، کە زۆرن.

پرسیار: لەوانەیە کەسانێک هەبن لەژێر کاریگەری تۆدابن، دەکرێ بزانین خەسرۆجاف لەژێر کاریگەری کێ دەنووسێ و بیر دەکاتەوە؟

وەڵام: لەڕاستیدا من لەژێر کاریگەری مرۆڤ دام بەگشتی، لەبیری من مرۆڤ گەورەترین هونەرمەندە، مەزنترین ڕۆماننووسە، لای من مامۆستای هەرەباڵا ئەزموون و ژیانی مرۆڤە.

پرسیار: کاتێ کەدەنووسی ئارام دەگری یان تووشی قەلەق و نیگەرانی دەبیەوە؟

وەڵام: لەهەموو گرفت و ناخۆشییێک تاقە پشتوپەنام کتێبخانەکەمە، نووسین هەموو گرفتەکانم لەبیردەباتەوە، لەکاتی نووسین بۆ جیهانێکی تر دەڕۆم، تەواوی دونیاو دەوروبەرم لەبیردەکەم، لەدڵەڕاوکێ و پەشێوی ئارام دەبمەوە، دەروونم ئاسوودە دەبێت، لەخودی خۆم دووردەکەومەوە، دەبمە بوونەوەرێکی دیکە، نووسین بۆ من دەوا و دەرمانە.

پرسیار: چەند زمان بەباشی دەزانی؟

وەڵام: زمانی فارسی، عەرەبی، ئینگلیزی، هەروەها زمانی دایک بەباشی دەزانم . ئاخر لە سەدا نەوەتی ئەم خەڵکە بە باشی زمانی دایکی نازانێ.

پرسیار: گەر بێینە سەر پرسیارێکی شەخسی و بپرسین لەم تەمەنە ئەم جۆرە سەروپرچە بۆچییە و لەم ڕێگەیەوە دەتەوێت چی بە خەڵک بڵێی؟

خەسرۆجاف: من بۆخۆم دەژیم، ئازادم چۆن دەژم، بەومەرجەی ئازارم بۆتۆ نەبێت، لێمگەڕێ من ئازادم چی دەپۆشم، چی دەنۆشم، سەروپرچم چۆنەو چییە تۆ عەلاقەت بەمنەوە چییە؟ ئەم جۆرە تێڕوانینە بۆمرۆڤ هەڵەیە، مرۆڤ پێش ئەوەی مەزهەر بێ جەوهەرە، باپیرانمان پرچیان لەمن درێژتربووە، بەدەر لەفکری فەلسەفە و تەسەووف خەڵک پرچی خۆی بەردابوویەوە هەتا وەکوو پێغەمبەرەکانیش...

شتی شەخسی گەر زیانی بۆ بەرامبەرنەبێت وازی لێبینی باشترە، ئومێدەوارم خەڵک هێندە سادەو بەستەزمان نەبێ حوکم لەسەر ڕوکەش بدات.

پرسیار: مامۆستا حەز دەکەین بەبەرهەم ونووسراوەکانی خۆتمان ئاشنا بکەی؟ تائێستا چەند نووسراوت هەیە؟

خەسرۆجاف: من تاکوئێستا 52 کتێبم نووسیوە، کتێبی وام هەیە بیست بەرگە، هەیانە هەشت بەرگە، هەیانە پێنج بەرگە. بەکورتی کتێبەکانی من هەمەجۆرن، ئێستاش شەوو ڕۆژ خەریکی نووسینم بەو ئومێدەی بتوانم شتێکی جوان پێشکەشی کتێبخانەی کوردی بکەم.

2007